

« zurück blättern vor »

FRAUCYMER subst. m., ab 1558; auch *fraucymer, fraucmer, frącimer, frącmer, froncymmer*. 1) ‘Hofdamen’ – ‘damy dworu’: 1558 GliczKsiąż E3, SPXVI o 1560 RejWiz 25v, SPXVI *Wyfzła páni s pálacu by sie roświeciło / [...] Około niey fraucymer dziwnie przyftrwoiony / perlami á kámieniem wfzedy náftrzępiony*. o 1561 Leop Esth 2/9, SPXVI *á zęby thák sámę [Hester] / iáko fraucymer / ábo flżębne pánný [pedisequas] iey / przybrał y ozdobił*. o 1597 GoslCast 17, SPXVI *otóž tu z Fraucymerem z biatémigłowámi Pořlżężycie co trzebá / řpráwićie to sámí*. o 1604 Jurk. Trag. 81 *Jestem sławny z rodzaju, mam ciotkę w Stryngliji, / I řwiokrę nad fraucmerem kozackiem w Anglii*. o 1609 Petr.Hor. B.3, L *Thetis Achillesa kryła w ubierze niewieřcim międy fraucymerem*. o (1614) 1964 Szym.Siel. 81 *Sameřcie sobie winny, niebogi, w tej mierze, / Bořcie wy w Palladżnym były fraucymerze / I międy przednieřszymi pannami was miała, / I řpiewania, i wszelkich muzyk nauczała*. o (vor 1673) 1930 Oble. 425 *Drudzy, řlżali, w frącmer się mieszařą; Tamże dopiero co za żarty mają / I jakie řmiechy, jakie umięzganía / I jakie bystre na się pogłądania!* o (1697–1736) 1739 Vol.Leg. 6 23, L *Obowiązał się Auguřt II, że królowa więćey nad cztery osoby z pańřtwa swego białyh głów w górnym fraucymerze mieć nie będzie*. o 1727 Łoski Lutnia 14 *[[Teresa Morřtinowna]] iuż prawie z dolnego ná gorny Przenieřiona Fraucymer*. o 1782–1784 Skrzet.P.P. 1 124, L *Fraucymer królowey řkładać się powinien z Polek rodowitych*. o [LBel.] (vor 1792) 1951 Kit.Opis 245 *Wenus jako faworytka Marsa nie zaniedbała do Radomia przyřtać swojego fraucymeru z Warszawy i Lublina dla zabawy ogniřtych rycerzów, obdarzařąc ich galanteryjami francuskimi*. o [arch.] (1845) o. J. Rzew.H.Listop.II 262, DOR *Fraucymer kobiety wyřszego stanu řkładał się z haftarek, garderobianych, nad którymi rej wodziła panna stołowa, wařna figura, a niezbędna dla elegantki*. o [arch.] (1903) 1948 Gomul.Miecz I 51, DOR *Niech no mi wás gęřciejszy się puřci, wybiorę sobie řzlachciankę z fraucymeru, z gładkim liczkiem a workiem pękatym*. – SPXVI, MAČZ, TR, L (colect.), SWIL, SW, LSP, DOR (prestarz.). 2) ‘Frau, Weib’ – ‘kobieta, niewiařta’: 1558 GliczKsiąż G6v, SPXVI *gdzyeby lepřfe piwo álbo wino / álbo gládki fraucymer / pánná / páni / dzyewká byłá*. o 1564 Mačz 130d, SPXVI *Flaminium, Bart / Zastóná álbo velum álbo nieyáki rąbek który przed czáfy / Řzimski Fraucimer nořil*. o 1599 ŁaskiSprRyc 1599, SPXVI *Niewiářty teř k temu potrzebne. řwáćczká y z towarzyřzkami [...] Teř dwie mocne niewieřćie řtáteczne dla ránných á chorych [...] teř panny z Fraucymeru od řwiętego Márká ktoreby káždemu k woli były [...] á zapłátę teř řlżęzná máię mieć ná dzień [...] áby ři co řwe żony máię řpokojnie z nimi řypáli / á ři co bez tego być niechcą ábo niemogą áby wiedzili gdzie*

obrokow szukác. ◦ (†1611) 1613 SyrZiel 592, SP17 *Fraucymer tego żiela [...] do ziednania miłości y Láski używa.* ◦ 1641 K.Opal.Sat. 184 *Na koniec i fraucymer siła potrzebuje.* ◦ (1721) 1724 VadeMed 341-342, SP17 *Fraucimer pfe śmierdzi wołaiq.* – SPXVI, MAÇZ, TR, L, SW (m.u.), LSP.

3) ‘Zimmer für Hofdamen’ – ‘pomieszczenie dla dam dworu’: (1621) 1643 CN *fraucymér / mieysce. Gynaeeum.* ◦ (†1826) 1970 Ossol.Wiecz. 53 *W fraucymerze trzy kobiety się mieściło: dwie dziewczki, które i krowy doity.* – CN, TR, SWIL, SW, LSP, DOR (przestarz.). ◦ **Var:** *francymmer* subst. m. – SWIL, SW (stp.); *fracmer* subst. m. – CN, TR, L, SW; *fraucymer* subst. m., 1558 GliczKsiąż G6v, SPXVI ◦ [LBel.] (vor 1792) 1951 Kit.Opis 245 ◦ [arch.] (1903) 1948 Gomul.Miecz I 51, DOR – SPXVI, MAÇZ, TR, L, SWIL, SW, LSP, DOR; *fracimer* subst. m., [hapax] (vor 1673) 1930 Oble. 117; *fracmer* subst. m., [hapax] (vor 1673) 1930 Oble. 425; *froncymer* subst. m., (†1603) 1754 Gorn.Dz. 129, L ◦ [LBel.] 1745–1756 Chm.Ateny 191 – L (zan.), SWIL, SW. ◦ **Etym:** nhd. *Frauenzimmer* subst. n., ‘Hofdamen; Frauen’, GRI. ◦ **Konk:** *biała głowa* subst. f., bel. seit 1535, SPXVI, zuerst geb. MAÇZ, nur für Inh. 2; *białogłowy* subst. plt., bel. seit 1534, SPXVI, zuerst geb. MAÇZ, nur für Inh. 2; *białogłowy* subst. plt., bel. seit 1534, SPXVI, zuerst geb. MAÇZ, nur für Inh. 2; *kobiety* subst. f., bel. seit 1545, SPXVI, zuerst geb. L, nur für Inh. 2; *niewiasta* subst. f., bel. seit ca.1425, STP, zuerst geb. MAÇZ, nur für Inh. 2. ◦ **Der:** *fracmerny* adj., [hapax] 1597 PaxLiz A4, SPXVI *ORSZVLKA Pánná Fracmerna.* Nur für Inh. 1; *fraucymerny* adj., [hapax] 1628 Jag.Wyb. Db, L, zuerst geb. TR; *francimerek* subst. m., ‘Frauen’, [hapax] vor 1693 Kom.Duch. 344; *fraucymerek* subst. m., ‘Frauen’, [hapax] (1695) 1733 Chrośc.Ow. 119, L, zuerst geb. L, nur für Inh. 2; *fracmerny* adj., zuerst geb. TR, nur für Inh. 1; *fraucymerowy* adj., [hapax] †1887 Krasz., SW, zuerst geb. SW. ❖ Von den ersten Belegen an ist *fraucymer*, der Bedeutung entsprechend, ein Wort der gehobenen Sprache, darunter auch der Bibel von 1561, was eine tschechische Vermittlung wahrscheinlich macht. *Fraucmer* ist Stichwort bei CNAPIUS (vor *fraucymer*), Moneta, PUZ und TROTZ. Inhalt 1 kann aus dem Deutschen stammen (GRIMM). Die von CNAPIUS eingeführte und von weiteren Wörterbüchern übernommene Bedeutung ‘Unterkunft für die Hofdamen’ (Inhalt 3) läßt sich in Texten nicht eindeutig nachweisen. *Gorny Fraucymer* bezieht sich im 16.–18.Jh. am königlichen Hof auf Jungfrauen aus den vornehmsten Geschlechtern (im Beleg von 1727 ein Wortspiel = ‘Paradies’), *Dolny Fraucymer* auf den niedrigeren Adel. Die Varianten des 17.Jhs. sind Direktentlehnungen aus der vollen Form (*Frauenzimmer*) im Sinne einer Annäherung an das deutsche Vorbild. Sie stellen verschiedene Integrationsstufen dar – *fracnymer* (*fran-* ist rein graphisch) → *fronc-* → *frac-* – und sind im 17.Jh. häufig: 22 Belege aus 8 Quellen gegen 19 Belege

aus 10 Quellen für *fr(a)uc(y)mer* (SP17); für *froncymer* gibt es noch den Beleg 1756 Chmiel[owski] 382, Puz. Heute ist Inhalt 1 nur historisch verwendbar, wohl seit der Romantik (s. o. 1845 Rzew[uski] H.Listopad.II, DOR).

« zurück blättern vor »